

Evžen Oněgin

Alexandr Sergejevič Puškin

Kontext

- 18./19. století

Romantismus

- umělecký a životní styl
- reakce proti racionalitě klasicismu
- vznik v Anglii
- inspirace v gotice
- v ošklivosti je krása
- rozpor mezi snem a skutečností
- výjimečná, tajemná prostředí

Anglie

- George Gordon Byron - Childe Haroldova pouť
- Percy Bysshe Shelley - Odpoutaný Prométheus
- Walter Scott - Ivanhoe, Waverly

Francie

- Victor Hugo - Chrám matky Boží v Paříži, Bídníci, Legenda věků
- Stendhal - Červený a černý, Kartouza parmská

Německo

- Novalis - Hymny nocí
- E. T. A. Hoffmann - Životní názory kocoura Moura
- bratři Grimmové - pohádky

Rusko

- Alexandr Sergejevič Puškin - Evžen Oněgin, Piková dáma, Cikáni
- Michail Jurjevič Lermontov - Démon
- Ivan Alexandrovič Gončarov - Oblomov

Polsko

- Adam Mickiewicz - Pan Tadeáš

Čechy

- Karel Jaromír Erben - Kytice
- Karel Hynek Mácha - Máj, Cikáni, Večer na Bezdězu, Křivoklát
- Josef Kajetán Tyl - Fidlovačka aneb žádný hněv a žádná rvačka, Kutnohorští havíři, Strakonický dudák
- Karel Sabina - libreto (texty) ke Smetanově opeře Prodaná nevěsta

Autor

- pocházel ze starého šlechtického rodu
- politicky angažovaný
- vyhnánství
- byl zabit v souboji s milencem své ženy

Kniha

Druh a žánr

- Epický román ve verších = poema
- též byronská povídka
  - George Gordon Byron, Walter Scott
  - lyricko-epická veršovaná skladba s roztržitou kompozicí
  - děj je potlačen na úkor líčení pocitů
  - dojmů
  - často autobiografické
  - milostné motivy

Časoprostor

- Počátek 19. století na ruském venkově

Kompozice

- 8 hlav + úryvky z Oněginovy cesty po Rusku
- Princip zrcadlové kompozice
  - velké množství kontrastů
  - město x vesnice
  - Oněgin x Lenskij
  - Olga x Tatiana
  - prvky realismu (kritika společnosti) x prvky romantismu

Vypravěč

- Er-forma
  - vypravěč vypráví děj, ale občas se od něj distancuje = dva Puškinové
- Ich-forma
  - dopisy, viz ukázka

Jazyk

- Verš - oněginská sloka = 14 veršů po 8-9 slabikách, užíván jamb
- Často cizí slova - francouzština, vliv Evropy, v Rusku hodně

Téma a motiv

- Nadčasové téma nenaplněné lásky Evžena a Tatány
- odehrávající se na pozadí rozporuplného prostředí ruské společenské smetánky 19. století
- Znechucení zbytečností
- problémy lásky
- pohrdání společností, které je důsledkem Oněginovy ztracenosti
- jeho vysoká očekávání
- Téma lidské osamělosti
- Příběh člověka, jenž je obětí sebe sama
- Velkou roli hrají také kontrasty města a venkova - povrchní měšťané x laskaví vesničané

Konflikt

- Jedinečnost vs. uniformita
- Ideály vs. rezignace
- Konflikt se světem
- Bouří se proti společnosti
- Láska vs. samota

Postavy

Evžen Oněgin

- hlavní hrdina
- petrohradský švihák
- typická romantická postava, která touží po nedosažitelném
- je vzdělaný, avšak lehkovážný
- postupně ztrácí smysl života
- je znuděný
- symbol zbytečného člověka

Lenskij

- opak Evžena
- neúspěšný básník
- nepraktický a naivní člověk
- romantik

Děj

Evžen Oněgin je mladý lev salónů, žijící v Moskvě ale po čase večírků a ruské smetánky, je znuděn tímto životem a když onemocní jeho strýc, žijící na venkově rád uvítá cestu za ním a následně přebírá jeho dům. Zde se seznámí s budoucím přítelem Lenským se kterým následně tráví mnoho času, avšak dvě sestra Olga a Taťána mezi ně vnesou svár a vede to až k duelu, kde je Lenský zabít. Oněgin následně utíká apo letech se však vrací, a potkává Taťánu, které nejdříve neopětoval lásku, ale nyní ji chce, ale ona je už vdaná.

Ukázka

(XXXI)

Zas čtu ty milované řádky,
památku ze všech nejdražší,
stesk tajuplně hořkosladký
zase mě do snů unáší...
Kdo vdechl Tatjaně tu něhu
lehčí než chmýrka prvních sněhů?
Kdo našeptal jí doslova
blouznivý list, v němž promlouvá
řeč lásky, bludná, přechvatná?
Bůhsud?...To fluidum nenajdu,
chybí v mém slabém překladu
jak v šedé kopii jas plátna,
duch v Čarostřelci, hraje-li
jej žačka po učiteli.

(Tatjanin dopis Oněginovi)

Píšu vám – co víc? Píšu já vám.
Co na tom slova pozmění?
Vím, sama si tím přivolávám
trest – vaše opovržení.
Jestli však sebelepší závan
lítosti probudí váš cit,
ten nemůže mě zatratit.
Všechno by, věřte, ve mně spalo,
nikdy bych vám s tou bezmocí,
s tou hanbou nešla na oči,
mít naději, a třebaš malou,
že občas, aspoň tu a tam
projížděka zavede vás k nám,
že vaše tvář, váš hlas v mém světě
mihne se, a že pak jen vás
budu mít v srdci po ten čas,
než zase znova přijдете.
Vás neláká však společnost.
Na vsi je všechno všední, skromné,
a v nás...v nás nenajdete skvost,
i když jste vítán v našem domě.

Proč jste mi přišel do cesty?
Nebyt vás, v tichém koutku země
nikdo tu trýzeň bolesti
nikdy by neprobudil ve mně.
Srdce, jen mládím rozjřtené,
čas léčí (nebo neléčí?)...
našla bych v někom zalíbení,
ctnost dobré matky, věrné ženy,
dala by mi klid bezpečí.

Někdo!...A kdo?...Ne, nikdo jiný!
Mé srdce jednou jen se vztlá.

Tak nebe ve svém dobrodiní
nezvratně rozhodlo: jsem tvá...
Celý můj život byl jen touha
po předurčeném setkání,
přicházíš od samého Boha
s příslibem věčné ochrany...
O tobě, milý, snívala jsem,
než jsem tě znala, byls mi vším,
tvé oči uhranuly mým,
srdce mi zaznělo tvým hlasem
už dávno... nebyl to jen sen!
Vešels, já k tobě oči zdvihla,
a bleskem zasažená, zjhlá,
má duše řekla: tvoje jsem....
Nešeptávalo ticho tvými
přísliby do mých povzdechů,
když trpěla jsem s nešťastnými,
když v trpkém hoři dávaly mi
modlitby slastnou útěchu?
Přelude, zbožně vysnívány,
nesvitlo v chvíli rozjímání
nad lůžkem tvoje světo z tmy?
Nepostáls tiše vedle něho?
Neukolébals srdce něhou
tvůj šepot vroucně milostný?
Kdo vlastně jsi, můj anděl strážce,
či ďábel v archandělské masce:
jistotu dej mým pochybám.
Snad se mi všechno jenom nezdá...
A co když je to pouhý klam
a jinak určila má hvězda...
Tak staň se. Osud přístích dnů
tvé vůli svěřím odevzdaně,
v nejbolestnější hodinu
můj pláč tě snažně prosí: chraň mě...
Považ: jsem tady samotná,
nikdo tu pochopení nemá,
už jenom blouzním... ničí, nemá...
a přede mnou je černo... tma.
Čekám té: jedním pohlednutím
naději v srdci vykfisni,
anebo zpětrhej ty sny
odsudkem zasloužené krutým!

Končím! Jak strach z té hanby snést...
Jak jsem to mohla napsat...já...
vám...
Mám záštitu však: vaši čest,
a té se bez váhání vzdávám....

(XLII)

Nechá ho klečet, nevidí ho,
třeba z něj oči nespustí,
a ruka zkamenělá tíhou
mu neožívá pod ústy...
Kam letí duše za vidinou?
Minuty ticha zvolna plynou...
Potom hlas šepem ztěžka vzdych:
„Tak už dost, vstaňte. Ráda bych
vám něco řekla, Oněgine.
Vzpomeňte na ten nemilý
rozhovor v parku, na chvíli,
kdy přistižená při své vině...
já mlčela, vy kázal jste...
Teď zas vy mlčet dokažte.

(XLIII)

Byla jsem, Oněgine, mladá,
mladší než dnes, i lepší snad...
a měla jsem vás vroucně ráda...
Co našlo srdce v srdci?...Chlad.
Jak vaše promluvílo?...Stroze.
Viděl jste v lásce, v její touze,
jen bláhovost mých dívčích let.
Nesmím si ani pomyslet,
jak ledově jste na mě pohléd,
jak jste mě káral...Nijak vám
to nezazlívám...Uznávám:
chtěl jste brát na mé mládí ohled,
v ničem jste nepřekročil mez...
a jsem vám vděčná...právě dnes...

(XLIV)

Nezdála jsem se vám dost hezká
v té poušti, očím ukryté,
kde svět mě neznal...Pročpak dneska
najednou o mě stojíte?
Jaké vás ke mně váže pouto?
Nezbožňujete mě jen proto,
že chodím do společnosti,
že mám dům vábný pro hosty,
že u dvora jsme za zásluhy
manžela dobře zapsáni?
Proto, že slast mé pohany
by vychutnaly vyšší kruhy
a vám že by ten úspěch dal
donchuanovský piedestal?

/XLV/

Vidíte, pláču...jestli máte
svou Tánu ještě v paměti,
uvažte: tamty jedovatě

Figure 1: ukázka